

Foto Birgitta Rydbeck.

Från redaktionen

Du håller det första numret av *Kvinnovetenskaplig tidskrift* i din hand. Hur kommer det sig nu att vi har startat en ny tidskrift? Ja, vi som gjort det är en grupp inom Forum för kvinnliga forskare och kvinnoforskning i Lund, och låt oss först berätta lite om varför Forum bildades.

Forums uppkomst

Kvinnorna utgör en minoritet bland forskarna: 17 % av alla forsknings- och undervisningstjänster innehas av kvinnor. Den minoriteten är dessutom snedfördelad så att kvinnor och män huvudsakligen finns inom olika ämnesområden (kvinnorna ägnar sig oftare åt textspråk och männen dominerar naturvetenskapliga ämnen). Men snedfördelningen gäller också tjänster och arbetsuppgifter: kvinnorna har oftare undervisningstjänster än forskningstjänster och de

finns i större utsträckning på lägre tjänster (där de stannar och inte går vidare) medan männen besätter toppositionerna.

Kvinnornas sämre samhälleliga situation har alltså olyckliga konsekvenser även för forskningen – både inomvetenskapligt och utomvetenskapligt. Till de *utomvetenskapliga* konsekvenserna hör bl a att kvinnor möter speciella problem i den mansdominerade, hårt hierarkiska och ofta med feodalt godtycke och informell favorisering styrda forskarmiljön. Kvinnorna förblir en minoritet – en minoritet med särskilt otrygga och dåliga villkor och svårigheter på arbetsmarknaden.

Till de *inomvetenskapliga* konsekvenserna hör att val av forskningsobjekt, problemformulering, angreppssätt, teoribildning och analysresultat vuxit fram och påverkats av den kompakta mansdominansen som förr

var total och som i dag endast i mindre utsträckning luckrats upp – mestadels av kvinnor som lärt sig männens regler.

Det är därför ingen slump att vi vet så lite om kvinnornas historia, arbetssituation, kultur, språk, psykologiska identitetsutveckling osv. Det är ingen slump att forskningen utgår från *mannens värld som den normgivande* (antingen det gäller samhällsvetenskap, t ex klassanalys och maktproblem, eller beteendevetenskap, humaniora m m) och att kvinnorna – när man kommer ihåg dem – tas med som en avvikande grupp. Om kvinnorna var hälften av forskarna skulle mer forskning bedrivas utifrån specifika kvinnoerfarenheter och -intressen. Aspekter och perspektiv som nu helt ignoreras skulle tas fram, vedertagna teorier skulle korrigeras för att bättre motsvara verkligheten, hela vår världsbild och historieuppfattning skulle påverkas.

Detta är alltså ett problem som rör hela samhället – både män och kvinnor. Dessa utom- och inomvetenskapliga effekter av kvinnornas annorlunda och sämre samhällseliga situation hör nära samman och det är därför omöjligt att angripa den ena effekten utan att angripa den andra.

Därför bildades Forum för kvinnliga forskare och kvinnoforskning i Lund våren 1978 – en basorganisation som arbetar både för de kvinnliga forskarnas intressen och för en satsning på kvinnoforskning. Mer om Forum-organisationernas framväxt och verksamhet i Lund och på andra platser i landet berättas i Krönikan längre fram i tidskriften.

Varför en kvinnovetenskaplig tidskrift?

Det finns två huvudmotiv till att vi startar *Kvinnovetenskaplig tidskrift*:

De av oss i Forum som arbetar med kvinnoforskning har länge upplevt ett starkt behov av kontakt med andra kvinnoforskare. Ett problem för oss är ju att vi är geografiskt och ämnesmässigt spridda och mer eller mindre isolerade från varandra. Det har varit svårt att föra en systematisk diskussion om de särskilda problem som vi har gemensamma, teoretiska frågor, metodfrågor, materialproblem, källbrist osv. Och detta häm-

mar naturligtvis även teoribildningen på vårt område. Därför ser vi det som en angelägen uppgift att skapa ett forum för tvärvetenskaplig problemdiskussion. Något sådant har hittills inte funnits. Det är desto mer häpnadsväckande som den skandinaviska kvinno- och jämställdhetsforskningen har en internationellt sett hög nivå. Sedan början av 1970-talet utkommer däremot utomlands flera tidskrifter för kvinno- och jämställdhetsforskning, t ex i USA, Tyskland och Frankrike.

Det andra motivet för startande av tidskriften är att främja en dialog mellan forskning och samhälle, alltså ett vidare perspektiv än ren forskningsinformation som ju endast går i den ena riktningen. Ett viktigt skäl till att resultaten från den kvinno- och jämställdhetsforskning som bedrivs har svårt att nå de stora intressegrupper i samhället som behöver och efterfrågar dem (fackföreningsrörelsen, näringslivet, myndigheter såsom arbetsförmedlingen, jämställdhetsgrupper på olika arbetsplatser, undervisning och yrkesrådgivning i skolorna, massmediafolk och andra opinionsbildare) är att det f n inte finns någon instans som sprider dess resultat, som systematiskt bevakar den skandinaviska och internationella debatten och gör den tillgänglig för en bredare publik.

Det är alltså angeläget att en kvinnovetenskaplig tidskrift grundas, dels för att ge argument och stöd för frigörelsekampen och jämställdhetsarbetet i samhället, dels för att underlätta för de svenska forskarna att delta i den internationella debatten och tillgodogöra sig utländska erfarenheter. Vi vill också stimulera fler till kvinnoforskning.

Det räcker inte med att man satsar på kvinno- och jämställdhetsforskning; forskningsresultaten måste också spridas kontinuerligt för att kunna integreras i utbildningen på alla nivåer och för att i sista hand kunna påverka samhällets kvinnouppfattning.

Ett tredje syfte som hänger nära ihop med de två första är att ta upp de kvinnliga forskarnas villkor. Diskussionen om kvinnoforskningens villkor belyser ju skarpt det nära sambandet mellan forskarnas mate-

riella och sociala villkor å ena sidan och forskningens inriktning och resultat å den andra. Detta blir för övrigt temat för nästa nummer av *Kvinnovetenskaplig tidskrift*. Denna diskussion leder i sin förlängning till en bredare forskningspolitisk debatt.

Vad är kvinnoforskning och vad är jämställdhetsforskning?

Vad menas då med kvinnoforskning? Är det forskning av kvinnor, om kvinnor eller för kvinnor? Är det kanske alla tre?

Bortsett från den första typen som väl ändå är en rätt sällsynt (men förekommande) missuppfattning, duger dessa grova definitioner som en grundval för finare distinktioner. Det finns olika uppfattningar om vad det ena eller andra innebär. Men låt oss här redovisa vår syn.

Samma samhälleliga förändringar har gett upphov till de behov och intressen som lett till ökad kvinno- och jämställdhetsforskning. Men hur skiljer sig de två forskningstyperna åt? Det finns flera aspekter att skärskåda dem ur. Vi skall här försöka strukturera dem efter syfte, objekt, teori och metod samt organisering. Gränserna mellan dessa kriterier är dock inte vattentäta.

Syfte

Ett första kriterium för sortering är om forskningen i fråga är *emancipatorisk* eller inte. Med emancipatorisk forskning menas – som ordet antyder – sådan som syftar till frigörelse, och med frigörelse kan man mena olika ting.

JÄMSTÄLLDHETSFORSKNING

Till den emancipatoriska forskningen vill vi räkna bl a den äldre forskning som inspirerades av könsrollsdebatten på 1950- och 60-talen och som syftade till lika villkor för könen. Den typen av forskning kallas i dag – i Sverige åtminstone – *jämställdhetsforskning* och kan sägas motsvara kvinnorörelsens borgerligt demokratiska riktning. Den är oftast *kvantitativt* inriktad, dvs eftersträvar i första hand lika antal män och kvinnor på varje nivå i den samhälleliga hierarkin. Den

vill ge män och kvinnor lika möjligheter genom att t ex kompensera kvinnornas handikapp (via kvotering o d).

KVINNOFORSKNING

Kvinnoforskningen går däremot utöver de ramar som sätts av dagens samhälle och motsvarar närmast kvinnorörelsens socialistiska riktning. Den vill bryta ned den samhälleliga hierarkin och den arbetsdelning mellan manuellt och intellektuellt arbete som ligger till grund för arbetsdelningen mellan könen.

Det gäller här inte bara en kvantitativ uppdelning i lika antal minuter (för män och kvinnor) i arbetslivet resp vid diskbänken utan en strävan att integrera det privata och det samhälleliga i människors liv. Detta gör att kvinnoforskningen är mer *kvalitativt* orienterad. Den innebär forskning i de många kvinnornas intresse och anlägger deras perspektiv på forskningsobjektet. Denna kvinnoforskning utgör en *infallsvinkel* på varje forskningsområde. Objektet behöver då naturligtvis inte vara kvinnor. Forskning om preventivmedel för män är ett exempel på sådan kvinnoforskning.

Objekt

I många sammanhang där man inte går närmare in på begreppen nöjer man sig med den objektinriktade definitionen: kvinnoforskning gäller kvinnor. Och den är ofta tillräcklig, t ex i diskussionen om hur den ökade satsningen på forskning om kvinnors villkor och historia skall organiseras. En del anser att kvinnoforskningen bör samlas till ett enda – väl sorterat – institut, vilket skulle ge stordriftsfördelar och overhead-vinster, möjlighet till koncentration på metodproblem och källkritik som är specifika och gemensamma för forskning om kvinnor.

Andra hävdar att kvinnoforskningen måste bli en integrerad del av varje annan forskning: kvinnoforskningen är inte ett komplement, den är ett korrektiv av redan existerande forskningsresultat och teoribildningar. Och den måste bli en del av varje existerande forskningsområde – för forskningens egen skull. Något beror ens syn på kvinnoforskningens organisering på hur

man ställer sig till tvärvetenskap överhuvudtaget. Kan tvärvetenskapen ersätta ämnesvetenskapen? Eller bör den användas så att ämnesforskare samarbetar i tvärvetenskapliga projekt och *både* drar nytta av varandras fackkunskaper och får möjlighet utveckla en gemensam problemorienterad metodik?

Teori och metod

Någon *utvecklad* teori för kvinnors samhällsliga ställning finns ännu inte. Behovet av teori och de olika principiella ansatser som finns diskuteras i flera artiklar i detta nummer. Vi ser det som en central uppgift för *Kvinnovetenskaplig tidskrift* att vara ett forum för den diskussionen och därmed bidra till teorins utarbetande.

Här skall vi göra några mer allmänna reflektioner, främst rörande metod.

De olika syftena bakom kvinno- resp jämställdhetsforskningen präglar deras inriktning på olika sätt. Vi hårdrar skillnaden här för klarhetens skull.

Jämställdhetsforskningen präglas av att den ofta är avsedd att ge underlag för politiska beslut. Den rör därför inte så mycket grundforskning som tillämpad forskning. Den är också ofta koncentrerad på problem i produktionsfären – i arbetslivet och den organisering som tar sin utgångspunkt där: facklig och politisk representation osv. Inget hindrar att denna typ av forskning sker på traditionella villkor. Särskilda svårigheter ställs naturligtvis av att forskningens objekt är kvinnor, eftersom kvinnors verksamhet och behov inte dokumenterats så väl och detaljerat som männens.

Men de teoretiska svårigheterna blir större när man ägnar sig åt *kvinnoforskning* av den typ som uppstått och formats i samband med den nya kvinnorörelsens krav på kunskap och klarläggande av orsaker och samband rörande kvinnoförtrycket. Den har ofta ett längre tidsperspektiv och ställer krav på djupare kunskap. Det innebär att den i stor utsträckning måste ägna sig åt grundforskning. Förutom kvantitativa metoder betonar den kvalitativa metoder mer än jämställdhetsforskningen.

Kvinnoforskningen riktar sig ofta mot en

annan och föga uppmärksammasad samhällslig sfär, nämligen reproduktionen av arbetskraften – den del av samhället och människornas liv som länge varit och ännu till stor del är privat organiserad, som varit undandragen kapitalets lönsamhetskrav och makt-havarnas intresse. Det innebär inte bara att man saknar källmaterial i besvärlig utsträckning utan också en teori för långsiktig förändring.

Organisationens och villkorens betydelse

Kvinnoforskningen strävar också efter att tillämpa kvinnorörelsens demokratiska organisationsform: kollektiva arbetsmetoder är vanliga och främjas av kvinnoforskningens tvärvetenskapliga tendens.

I kvinnoforskningens natur ligger vidare att den är *ämneskritisk*. Den har uppstått som en reaktion mot de manligt dominerade teorier och metoder som producerats utifrån ett mer begränsat perspektiv och andra kunskapsintressen än kvinno- och jämställdhetsforskningen nu framför. Kvinnoforskningen ifrågasätter vetenskapligheten i den traditionella forskning som definierats genom konsensus i ett forskarsamhälle som är snedfördelat inte bara klassmässigt utan även könsmässigt. Den starka könssegregeringen i samhället som ger kvinnor och män tendentiellt olika samhällsliga situation och olika erfarenheter, värderingar och prioriteringar gör att i synnerhet samhällsvetenskaplig men även annan forskning som inte tar hänsyn till detta, blir ointressant, ogiltig och i sämsta fall felaktig, om den tillmäts universell betydelse.

Kvinnoforskningen bärs till stor del upp av kvinnliga forskare som präglats av kvinnorörelsen. De kvinnliga forskarna är inte längre enstaka kvinnor som lärt sig fungera på männens villkor i det traditionella forskarsamhället. Det börjar nu finnas fler kvinnliga forskare och det leder till att deras materiella och sociala ställning, deras erfarenheter och medvetande slår igenom i deras arbetsituation och forskning på samma sätt som förut de manliga forskarnas situation som grupp kunde diktera *deras* (och de enstaka kvinnornas) arbetsvillkor och påver-

ka deras forskningsinriktning. De kvinnliga forskarna har som grupp en tendentiellt annan samhällelig situation och andra livserfarenheter och prioriteringar än den traditionelle manlige forskaren. De ställer andra krav på arbetsvillkor som möjliggör att kombinera arbete och familj, och på en forskningsinriktning (objekt) som de själva finner relevant. När fler kvinnor forskar framgår det att deras problem i det manliga forskarsamhället inte är personligt utan samhälleligt betingade. Den betydelse forskarens materiella och sociala situation har för forskningsarbetet *synliggörs*.

Samtidigt har forskningsarbetet alltmer underställts de produktivitetskrav som gäller annan produktion i samhället. Det yrkesmässiga hantverket tenderar att omvandlas till ett "industriellt" lönearbete.

I denna pågående omstöpning av forskarutbildning och forskningsorganisation finns en god möjlighet för oss kvinnor att göra våra krav gällande. En mänskligare arbetssituation för alla forskare möjliggör kombinationen av familj-arbete-fackligt/politiskt arbete m m. Kvinnoperspektiv i forskningen förnyar både teori och praktik, dvs både innehåll och organisering av forskningen.

Det är *Kvinnovetenskaplig tidskrifts* ambition att spegla och främja en bred diskussion på det här området. Vi välkomnar inlägg från alla våra läsare!

Nr 1

I det här numret tar vi upp en diskussion om de här frågorna. Temat är Vad är kvinnoforskning? och som framgår av artiklarna finns redan här flera olika uppfattningar representerade. Förutom artiklar inom temat kommer varje nummer att innehålla inlägg i en löpande diskussion om olika ämnen. Dessutom innehåller tidskriften rapporter, recensioner och information om vad som händer (seminarier, konferenser, anslag m m). Vi hoppas att du kommer att utnyttja den här möjligheten att nå många forskare och andra intresserade.

Temat för nr 2 blir de kvinnliga forskarnas villkor. Därefter är följande teman preliminärt planerade: kvinnor och medicinsk

forskning, forskning om familjen, kvinno rätt, kvinnor och konst, kvinnoarbete, kvinnor och teknik m m. Dessutom planeras artiklar om kvinno- och jämställdhetsforskningens organisering och inriktning i de nordiska länderna. Varför finns det så markanta skillnader? Om detta planerar vi ett nordiskt samarbete. Och vi hoppas fö på ett kontinuerligt livligt deltagande från de andra nordiska länderna.

I *Kvinnovetenskaplig tidskrift* kommer – hoppas vi – många olika uppfattningar om kvinnoforskning att göra sig gällande. Vi vill inte utesluta någon definition eller riktning utan vill tvärtom att tusen blommor skall blomma och idéer befrukta varann!

KD, AG, ALL